

บทที่ 3

ปรัชญาว่าด้วยเสรีภาพกับกฎหมาย

เสรีภาพ หมายถึง เงื่อนไขหรือสภาพที่กฎหมายเปิดช่องให้บุคคลหนึ่งบุคคลใด มีอิสระที่จะกระทำสิ่งใด ๆ ได้ภายในขอบเขตหนึ่ง โดยถูกแทรกแซงน้อยที่สุด ซึ่งถ้าใช้คำว่า เสรีภาพในกฎหมายมหาชนข้อห้ามการแทรกแซงนี้คือ ห้ามรัฐนั่นเอง ข้อความนี้หมายความว่า รัฐไม่มีอำนาจเข้าไปแทรกแซง หรือให้แทรกแซงได้น้อยที่สุด ภายใต้ข้อจำกัดบางประการ

ในทางปฏิบัติคำว่า เสรีภาพ มักใช้ปะปนไปกับคำว่า สิทธิ โดยเรียกรวมกันว่า สิทธิเสรีภาพ ทั้งนี้เพราะสิทธิ หมายถึงอำนาจของบุคคล เมื่อใช้คำนี้ในระบบกฎหมายภายใน หรือกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง (Positive Law) สิทธิจึงเป็นประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ ในตำรากฎหมายมหาชน ถือว่าเสรีภาพเป็นสิทธิประเภทหนึ่งในบรรดาสิทธิทั้งหลาย คือ สิทธิที่จะมีเสรีภาพ (Right to Freedom)

ในเรื่องสิทธิ Thomas Jefferson รัฐบุรุษคนสำคัญคนหนึ่งของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนการร่างรัฐธรรมนูญของประเทศ มีบทบัญญัติที่ว่าด้วยเรื่องสิทธิ ดังนี้ 1

"บทบัญญัติว่าด้วยสิทธินั้น เป็นสิ่งที่ประชาชนจะพึงมีต่อรัฐบาลใด ๆ ในโลกนี้ ไม่ว่าจะโดยทั่วไปหรือเฉพาะเจาะจง และเป็นสิ่งที่ไม่มีรัฐบาลที่ยุติธรรมใด ๆ จะปฏิเสธหรือต้องอาศัยการวินิจฉัยก่อน"

1 เอ็ดเวิร์ด วาเรน. สาธารณรัฐจะอยู่ได้ก็ด้วยช่วยกันรักษา. แปลโดย สฤษดิ์ผล ชมไพศาล. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แพร์พิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล, 2516), หน้า 142.

สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นเสรีภาพขั้นมูลฐานของมนุษย์ ซึ่งในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งถือว่าอำนาจอธิปไตยมาจากปวงชน เป็นของประชาชน ความจำเป็นที่มนุษย์จะแสดงความคิดเห็นได้โดยเสรีก็ยิ่งมีมากขึ้น แม้ในทางนิติปรัชญาเองก็ถือว่าสิทธิเสรีภาพชนิดนี้เป็นสิทธิธรรมชาติ (Natural Right) ซึ่งมีประวัติของผู้ที่ยอมสละชีวิตเพื่อเสรีภาพนี้และต่อสู้เพื่อเสรีภาพสืบเนื่องกันมาทุกยุคทุกสมัย

เสรีภาพกับกฎหมายในทรรศนะของนักปรัชญาชาวตะวันตก

จอห์น ล็อก (John Locke ; 1632-1660) เป็นนักปรัชญาชาวอังกฤษผู้หนึ่งที่เชื่อว่าเสรีภาพเป็นสิ่งที่มิชอบเขตภายใต้กฎหมาย เขากล่าวสนับสนุนให้รัฐให้ความคุ้มครองแก่สิ่งที่เขาเรียกว่า "ทรัพย์สิน" (Property)

ทรัพย์สินในทรรศนะของล็อก คือ สิทธิของการมีชีวิต กรรมสิทธิ์ในที่ดิน และเสรีภาพชนิดอื่น ๆ สิ่งสนับสนุนความเชื่อนี้คือ ล็อกเสนอให้ประชาชนใช้ทรัพย์สินดังกล่าวโดยหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับสิทธิของบุคคลอื่น และจะต้องให้สอดคล้องกับความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม เพื่อจุดมุ่งหมายดังกล่าวเขาได้เสนอให้ใช้มาตรการทางกฎหมาย ล็อกเชื่อว่ากฎหมายมิใช่สิ่งที่ลดทอนเสรีภาพของมนุษย์ หากแต่เป็นสิ่งที่ทำให้เสรีภาพของมนุษย์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

มองเตสกีเยอ (Montesquieu ; 1689-1755) นักกฎหมายชาวฝรั่งเศสเป็นอีกผู้หนึ่งที่ให้การสนับสนุนเสรีภาพภายใต้กฎหมาย เขาเชื่อว่าเสรีภาพในการกระทำสิ่งใดซึ่งปราศจากความรับผิดชอบมิใช่เสรีภาพที่แท้จริง

เสรีภาพที่แท้จริงคือ เสรีภาพภายใต้กฎหมายที่อนุญาตให้กระทำในสิ่งที่ควรกระทำและห้ามกระทำในสิ่งที่ไม่ควรกระทำ มองเตสกีเยอได้กล่าวไว้ใน "เจตนารมณ์ของกฎหมาย" (L'esprit des Lois) ว่าเสรีภาพคือ สิทธิที่จะกระทำสิ่งที่กฎหมายอนุญาต

และถ้าราษฎรสามารถที่จะกระทำสิ่งที่กฎหมายห้ามไว้ เขาย่อมจะไม่มีเสรีภาพอยู่อีกต่อไป เพราะเพื่อนราษฎรของเขาทั้งหมดย่อมจะมีอำนาจแบบเดียวกัน ²

มองเตสกีเออ ได้อธิบายกฎหมายในทรรศนะของเขา ว่ากฎหมายเป็นระบบความสัมพันธ์อันจำเป็นระหว่างสิ่งทั้งหลาย (Necessary Relations Among Things) หมายความว่า กฎหมายจำเป็นอย่างยิ่งที่จะสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของสังคมมีความหมายกว้าง สามารถแยกออกเป็น สภาพแวดล้อมทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และศาสนา รวมทั้งปัจจัยอื่น ๆ อีกมากมาย สิ่งทั้งหลายนี้เป็นปัจจัยกำหนดลักษณะของกฎหมาย เพราะฉะนั้นกฎหมายของแต่ละสังคมจึงควรสัมพันธ์กับปัจจัยเหล่านี้ คือ ดินฟ้าอากาศของแต่ละประเทศ ความสมบูรณ์ของพื้นดิน ที่ตั้งและขนาดของประเทศ อาชีพหลักของพลเมือง ชาวไร่ชาวนา นายพรานหรือคนเลี้ยงแกะ ระดับเสรีภาพซึ่งกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ศาสนา ความสมัครใจ ทรัพย์สิน จำนวนประชากร การค้าขาย พฤติกรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของพลเมือง ³

ปัจจัยทั้งหลายที่กล่าวมาแล้ว มองเตสกีเออเรียกรวม ๆ กันว่า เป็นเจตนารมณ์หรือวิญญาณ (Spirit) ของกฎหมาย ตัวบทกฎหมายกับวิญญาณหรือเจตนารมณ์ต้องมีความสัมพันธ์ "กฎหมายโดยทั่วไปถือว่าเป็นเหตุผลของมนุษย์ตราบนานเท่าที่ใช้บังคับกับทุกคนบนพื้นโลก กฎหมายการเมืองและกฎหมายเอกชนของแต่ละประเทศควรจะเป็นเพียงกรณีเฉพาะการใช้เหตุผลของมนุษย์" ⁴

² เอ็ม เจ อาร์มอน. ความคิดทางการเมือง. แปลโดย เสน่ห์ จามริก. หน้า 349.

³ M.Judo Harmon. Political Thought from Plato to the Present. (New York : McGraw-Hill Book Company, 1964), pp.273-274.

⁴ David Lowenthal "Montesquieu" in History of Political Philosophy. Edited by Leo Strauss and Joseph Cropsey. (Chicago : Rand Mc Nally & Company, 1964), p.471.

ของ **ฌัก รุสโซ** (Jean Jacques Rousseau ; 1712-1778) นักปรัชญาชาวสวิสมีความเห็นว่า ในสังคมการเมืองสิ่งที่สำคัญและควรแก้ไขอย่างยิ่งมีอยู่ 2 ประการด้วยกัน คือ เสรีภาพ กับ ความเสมอภาค โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับเสรีภาพนั้น รุสโซเห็นว่า "สาร์ตตะของมนุษย์ที่แท้จริง ก็คือเสรีภาพ เพราะถ้าปราศจากเสรีภาพแล้ว มนุษย์ก็ไม่ใช่มนุษย์อีกต่อไป เสรีภาพเป็นแก่นของความเป็นมนุษย์ไม่ใช่เหตุผล" ทำไมรุสโซจึงกล่าวเช่นนั้นเหตุผลก็คือ การปฏิเสธเสรีภาพของตัวเอง คือการปฏิเสธสิทธิของตนเอง การจะแยกแยะระหว่างสิ่งที่ผิดและสิ่งที่ถูก

สังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสัญญาประชาคม รุสโซเห็นว่า ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ การที่เราต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่คนอื่นเป็นผู้บัญญัติขึ้นมาเพื่อใช้บังคับตัวเราในฐานะผู้จำต้องเคารพกฎหมาย โดยที่เราไม่มีส่วนรู้เห็นหรือส่วนร่วมในการออกกฎหมายนั้นด้วยเลย ความรู้สึกถูกกดขี่จะยิ่งเพิ่มทวีคูณ หากผู้บัญญัติกฎหมายนั้นมีคุณสมบัติของความเลวอยู่ในตัวมากกว่าเราผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย การขจัดเสียซึ่งความรู้สึกถูกกดขี่จากผลของกฎหมาย ก็มีลักษณะเหมือนกับวิธีการหนามยอกเอาหนามบ่ง กล่าวคือเมื่อต้องปกครองโดยกฎหมาย ก็ควรจะให้ผู้ถูกปกครองมีส่วนร่วมในการบัญญัติกฎหมายด้วย "เมื่อเรามีส่วนร่วมมากหรือเป็นกฎหมายที่เราเสนอขึ้น เราไม่รู้สึกว่ากฎหมายนั้นกดขี่เรา ถ้าเรามีส่วนร่วมน้อยหรือไม่มีส่วนร่วมเลย เราย่อมรู้สึกว่ากฎหมายนั้นกดขี่เราบีบคั้นเรามาก ฉะนั้นคนเราจะยินดียิ่งอยู่ในรัฐมากขึ้น เมื่อเรามีส่วนร่วมในการออกกฎหมายมากขึ้น ⁵

จอห์น สจ๊วต มิลล์ (John Stuart Mill ; 1806-1873) นักปรัชญาชาวอังกฤษ ซึ่งมีชื่อเสียงมากจากงานเขียนเรื่อง เสรีภาพ (On Liberty) ซึ่งพิมพ์ใน ปี 1859 ทฤษฎีเสรีภาพของมิลล์ มิใช่จะเป็นการให้ใช้เสรีภาพจนเกินขอบเขต เสรีภาพต้องมีการจำกัด มิให้เป็นอันตรายต่อผู้อื่นและต่อสังคม มิลล์มีหลักการว่า คนแต่ละคนมีอิสรภาพเหนือตนเอง และสังคม มีอิสรภาพเหนือการกระทำของบุคคลที่ไม่ละเมิดอิสรภาพของผู้อื่น

มิลล์มีความเชื่อมั่นว่า สังคมส่วนรวมจะได้ประโยชน์จากการให้อิสระเสรีภาพ ในการพูด การอภิปรายรวมทั้งการแสดงออกทางด้านความคิด สังคมส่วนรวมจะมีการตื่นตัวอยู่เสมอ ถ้าไม่มีการทำทลายต่อสิ่งใหม่ ๆ สังคมก็คงอยู่แบบเดิมตลอดไป ซึ่งมิลล์เรียกสังคม

⁵ ส.ศิริรักษ์. นักปรัชญาการเมืองฝรั่ง. (โรงพิมพ์พิมพ์มณเฑศ, 2519), หน้า 173.

แบบนี้ว่าเป็น Dead Dogma⁶ (เป็นสังคมที่เก่าแก่จนตายไปแล้ว และยังคงมีข้อผิดพลาดต่าง ๆ ที่คงอยู่เช่นนั้นตลอดไป) สำหรับผู้ถูกจำกัดสิทธิในการแสดงออกด้านความคิดเห็นได้แก่ ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกติกานุคคลเหล่านี้ถือว่าไม่มีสิทธิในการแสดงเสรีภาพของตน เช่นเดียวกับผู้ที่ใช้เสรีภาพในการทำลายสังคม

เพื่อมิให้เป็นการจำกัดเสรีภาพในการกระทำ (Liberty of Action) เป้าหมายสูงสุดของสังคมจึงควรเป็น "ให้ความปลอดภัยแก่ทุกคนและให้เสรีภาพในการกระทำ"⁷ ถ้าการกระทำที่มนุษย์เห็นว่าเป็นเรื่องของตนเอง (การกระทำประเภท Self Regarding Action) แต่กลับเป็นอันตรายต่อผู้อื่น มิถุนิให้คำตอบว่าผู้นั้นจะต้องถูกลงโทษ การจงใจทำลายให้เสียหายสมควรได้รับโทษ

อย่างไรก็ดี มิถุนิเสนอว่า มีเสรีภาพอยู่บางประการที่ไม่ควรถูกจำกัดเลย และควรถือว่าเป็นเสรีภาพในสภาวะที่สมบูรณ์ ซึ่งเป็นข้อยกเว้นจากหลักใหญ่ของเขา เสรีภาพที่ว่ามีได้แก่ เสรีภาพทางมโนธรรม เสรีภาพทางความคิด ทางการพูด และทางการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพส่วนบุคคล และสมาคม โดยมีได้มีจุดประสงค์ที่เป็นภัยต่อบุคคลอื่น⁸

เสรีภาพปรัชญาของอิกซิสเตนเชียลลิสม์ (Existentialism) หรืออัตถิภาวะนิยม นักปรัชญาที่มีผู้รู้จักมากที่สุดและมีอิทธิพลมากที่สุด คือ **ฌอง-ปอล ซาร์ทร์** (Jean-Paul Sartre) เขามองว่ามนุษย์คือเสรีภาพ เสรีภาพอันไม่มีขอบเขตจำกัด ที่ซาร์ทร์กล่าวเช่นนี้ไม่ได้หมายความว่าต้องการให้คนหนุ่มก้อความยุ่งเหยิงในสังคม แต่เขากลับชี้ให้เห็นว่า เสรีภาพและความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่ต้องไปด้วยกัน การแสดงออกของเสรีภาพที่ไม่มี

⁶ Henry M. Magid. "Jeremy Bentham-James Mill" in History of Political Philosophy by Leo Strauss and Joseph Cropsey. (Chicago : Rand Mc Nally & Company, 1963) p.694.

⁷ Joseph Dunner. Dictionary of Political Science. (New Jersey : Little Field Adams & Co, 1970).

⁸ เอ็ม เจ อาร์มอน. เรื่องเดียวกัน, หน้า 476.

ความรับผิดชอบติดตามมาเป็นสิ่งที่มีค่าอะไร⁹ ความรับผิดชอบจะเป็นเครื่องยืนยันว่า เสรีภาพเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ในการสร้างสรรค์ให้สังคมดีขึ้น ความรับผิดชอบที่คิดตัวมาพร้อมกับเสรีภาพคือ ความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อโลก

ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ความรับผิดชอบในการสร้างตนเอง ชาร์ทซ์ เชื่อว่ามนุษย์เกิดมาว่างเปล่าไม่มีอะไรติดตัวมาเลย ทั้งแบบฟอร์มหรือระเบียบกฎเกณฑ์ทั้งปวง ดังนั้นมนุษย์จึงมีความรับผิดชอบที่จะสร้างตัวเองให้เป็นอะไรอย่างหนึ่งตามความต้องการของตน อาจจะมีคนโต้แย้งว่า ถ้าเช่นนั้นมนุษย์บางคนอาจจะเลือกเป็นคนเหลวไหลไร้ประโยชน์ต่อสังคมหรือเป็นคนที่สังคมไม่พึงปรารถนาก็ได้ ถ้าตอบในทรรศนะของชาร์ทซ์ จะได้ว่า มนุษย์คนนั้นสามารถเลือกทำสิ่งที่เขาต้องการได้ แต่เขาจะต้องรับผิดชอบต่อตัวเอง คือ ต้องรับรู้ว่าการมีชีวิตในสภาพเช่นนั้นไม่มีความมั่นคง ไม่ได้รับการต้อนรับและเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น ในสภาพเป็นจริงย่อมไม่มีใครต้องการเป็นที่รังเกียจของบุคคลอื่น เนื่องจากเป็นมนุษย์ด้วยกัน และในขณะที่ตัดสินใจเลือกนั้น ถึงแม้จะอยู่ในสภาพที่ว่างเปล่า แต่มนุษย์ก็มีความคิดได้ว่าสิ่งใดควรปฏิบัติให้เหมาะสมกับตนเอง

ความรับผิดชอบต่อโลก เป็นความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะมนุษย์ไม่สามารถอยู่คนเดียวได้ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ด้วยเหตุนี้เราจึงต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้อื่นด้วย ทั้งนี้เพราะการตัดสินใจของแต่ละคนและแต่ละครั้ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวเพียงไรย่อมมีผลกระทบกระเทือนต่อบุคคลอื่น ไม่มากก็น้อยดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

นอกจากชาร์ทซ์จะมองในด้านความรับผิดชอบแล้ว ชาร์ทซ์ยังมองอีกว่า เสรีภาพในการเลือกที่จะทำอะไรก็ได้ตามเจตจำนง (Will) ของตนเอง ก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน ทั้งนี้เพราะการที่เราจะตัดสินใจว่าการกระทำใดมีเสรีภาพหรือไม่ ก็ต้องพิจารณาถึงสภาพข้อเท็จจริงของสถานการณ์ ของการกระทำนั้น ๆ ประกอบด้วย ซึ่งในบางครั้งเขาใช้ในความหมายของคำว่า "สิ่งที่กำหนดให้" ตามธรรมชาติ โดยเขากล่าวว่าสิ่งที่กำหนดให้นี้ปรากฏออกมาในหลายทาง แต่ก็มีเอกภาพอันสมบูรณ์ คือ แสดงออกมาเป็นสถานที่ที่ดีดี สิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น เป็นต้น

⁹ ฟินิจ รัตนกุล. รวมบทความปรัชญา, (โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : กรุงเทพมหานคร), หน้า 66.

ถ้าพิจารณาในอีกแง่มุมหนึ่ง เสรีภาพก็มีอยู่อย่างจำกัดเมื่อกล่าวถึง เสรีภาพคือ การเลือก เพราะทุก ๆ การเลือกจะต้องมีการคาดคะเน มีการตัดทิ้ง มีการเลือก ในบางครั้ง มนุษย์ก็ต้องจำกัดการเลือกของตัวเอง เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพข้อเท็จจริง และเพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบของตนเอง ¹⁰

อาจารย์พินิจ รัตนกุล ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับทฤษฎีเสรีภาพของชาร์ทรว์ ในหนังสือ "รวมบทความปรัชญา" ว่า แม้ทฤษฎีเสรีภาพของชาร์ทรว์ใน Being and Nothingness จะมีข้อบกพร่องมาก แต่ทฤษฎีนั้นก็เป็นที่น่าสนใจมาก อย่างน้อยที่สุด ก็ช่วยกระตุ้นเราให้ใช้เสรีภาพที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ การที่ชาร์ทรว์เน้นความสำคัญของ เสรีภาพ 2 ประเภท คือ เสรีภาพจาก (Freedom from) และเสรีภาพที่จะสร้าง (Freedom to) ทั้งสองสิ่งนี้มีความสำคัญเท่ากัน เราจะเป็นตัวเองได้ก็ต่อเมื่อเราต้องมี เสรีภาพจากตัวเองหรือสิ่งแวดล้อมเสียก่อน ต่อจากนั้นก็จะมีเสรีภาพในการสร้างตัวเองและ ปรับปรุงสถานการณ์ให้ดีขึ้น ชาร์ทรว์ไม่เห็นด้วยกับคนหนุ่มที่คิดทำลายระบบของสังคมที่มีอยู่ โดยไม่มีอะไรที่ดีกว่ามาแทนที่ระบบนั้น การค่าว่ารัฐบาลเป็นสิ่งที่ใคร ๆ ก็อาจทำได้ การวิจารณ์เพียงเพื่อให้ตัวผู้วิจารณ์ "ดัง" ขึ้นมา เป็นสิ่งที่ชาร์ทรว์ไม่เห็นด้วย เสรีภาพในการมุ่งทำลายอย่างเดียว ไม่มีค่าอะไรนอกจากทำให้เกิดความซบมวนวุ่นวายในสังคม ¹¹

จากแนวความคิดของปรัชญาที่ว่าด้วยเรื่องเสรีภาพนั้น พอสรุปได้ว่าเสรีภาพจะต้องอยู่ในขอบเขตของกฎหมายและ ภายใต้ความรับผิดชอบที่จะใช้สิทธิของตัวเองโดยไม่กระทบกระเทือนสิทธิของบุคคลอื่น ทว่าการใช้อำนาจตามกฎหมายผู้ใช้อำนาจจะต้องคำนึงถึงสิทธิในการพูดและการแสดงความคิดเห็นของมนุษย์ ตลอดจนการเลือกกระทำของมนุษย์อย่างมีเหตุผลและมีความรับผิดชอบ ผู้ใช้อำนาจต้องมีความจริงใจ มีความบริสุทธิ์ยุติธรรม ในการใช้อำนาจตามกฎหมาย เพื่อความผาสุกของสังคมประชาธิปไตย ซึ่งจะต้องพิจารณากันต่อไปว่าการใช้อำนาจตามคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 อยู่ในเกณฑ์นี้หรือไม่

¹⁰ ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ. ปรัชญาเอ็กซิสเตนเชียลลิสม์. พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2526), หน้า 16-17.

¹¹ พินิจ รัตนกุล. เรื่องเดียวกัน, หน้า 79.

เสรีภาพในฐานะสิทธิมนุษยชน

ในครั้งที่นครรัฐกรีกยังคงมีความเจริญรุ่งเรือง ทาสในนครรัฐมีเสรีภาพอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะในการเขียน การพูด หากเรามีความเชื่อในความเท่าเทียมกันของมนุษย์แล้วเราจะยอมรับกันว่าพื้นฐานของหลักการสิทธิมนุษยชนได้ถูกสร้างขึ้นตั้งแต่ยุคกรีกแล้ว ซึ่งหลักการดังกล่าวได้ถูกขัดเกลาโดยเมธีในยุคต่อมาอยู่ไม่ขาดสาย อาทิเช่น จอห์น ล็อก

เรื่องแนวความคิดที่จะให้มีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนั้น ผู้พิพากษาเลาเธอร์พาท (Lauterpacht) แห่งศาลโลกได้เคยแต่งตำราเกี่ยวกับเรื่องนี้มาแล้วพร้อมทั้งได้มีการเสนอร่างกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้วย แต่แนวความคิดของท่านเพิ่งจะปรากฏเมื่อสหประชาชาติออกกฎบัตรสหประชาชาติ และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเพื่อให้ประเทศต่าง ๆ เคารพและปฏิบัติตาม บทบัญญัติทั้งสองฉบับยอมรับว่าสิทธิมนุษยชนมิใช่สิทธิที่ควรมีควรได้ตามความต้องการแห่งสภาวะทางร่างกายแต่เพียงอย่างเดียว แต่สิทธิมนุษยชนไปถึงความต้องการในสภาวะต่าง ๆ ที่จะบันดาลให้มนุษย์ สามารถที่จะใช้ประโยชน์จากความคิดและสติปัญญาของตน เพื่อให้ความต้องการทางจิตใจได้รับการตอบสนองด้วย อาทิ การพูด การเขียน หรือการแสดงความคิดเห็นโดยประการอื่นอย่างเสรีและปราศจากการแทรกแซง ในส่วนอารัมภบทของกฎบัตรสหประชาชาติได้ตั้งเจตจำนงไว้อย่างแน่นอนที่จะยึดมั่นในสิทธิมนุษยชนและคุณค่าความเป็นมนุษย์ ในสิทธิอันเท่าเทียมกันของมนุษย์ทุกคน ส่งเสริมความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคมและเสรีภาพในการดำเนินชีวิต และด้วยความยึดมั่นในเจตจำนงดังกล่าว มาตรา 1 ข้อ 3 ของกฎบัตรฯ จึงได้บัญญัติไว้ว่า

"เพื่อทำการร่วมมือระหว่างประเทศ ในอันที่จะแก้ปัญหาระหว่างประเทศในทางเศรษฐกิจ การสังคม วัฒนธรรม มนุษยธรรมและส่งเสริมสนับสนุนการเคารพสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพอันเป็นหลักมูลฐานสำหรับทุก ๆ คน โดยปราศจากความแตกต่างในทางเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา"

นอกจากกฎบัตรสหประชาชาติ จะเป็นผลงานชิ้นแรกของสหประชาชาติในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแล้ว ปรวิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนยังได้ช่วยย้าให้เห็นเจตนาารมณัของสหประชาชาติในเรื่องสิทธิมนุษยชนได้ชัดเจนยิ่งขึ้นโดยข้อบัญญัติในมาตรา 19 และมาตรา 20 ตามลำดับ

มาตรา 19 "บุคคลมีสิทธิในอิสระภาพแห่งความคิดเห็น และการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงอิสระภาพที่จะยึดมั่นในความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซงที่จะแสวงหา รับ ตลอดจนแจ้งข่าว รวมทั้งความคิดเห็นโดยผ่านสื่อ ใด ๆ โดยมีต้องคำนึงถึงขอบเขตแห่งดินแดน" ¹²

มาตรา 20 "1) บุคคลมีสิทธิในอิสระภาพแห่งการชุมนุม และการสมาคม โดยสงบ

2) การบังคับให้บุคคลเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมแห่งใดแห่งหนึ่งจะกระทำมิได้" ¹³

นอกจากกฎบัตรสหประชาชาติ และปรวิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแล้ว ผลงานครั้งหลังสุดของสหประชาชาติ คือ การดำเนินการจัดทำกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 3 มกราคม พ.ศ.2519 และวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2519

¹² Article 19 : Everyone has the right to freedom of opinions and expression; this right includes freedom to hold opinions without interference and to seek, receive and impart information and ideas through any media and regardless of frontiers.

¹³ Article 20 1) Everyone has the right to freedom of peaceful assembly and association.

2) No one may be compelled to belong to an association.

ตามลำดับ โดยเฉพาะกติกากว่าด้วยสิทธิทางแพ่ง และทางการเมืองได้บัญญัติให้การรับรองไว้
อย่างชัดเจนถึงเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น โดยมาตรา 19 บัญญัติว่า

"(1) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะยึดมั่นในความคิดเห็น โดยปราศจาก
การแทรกแซง

(2) บุคคลทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการแสดงออก, สิทธินี้รวมถึง
อิสรภาพในการแสวงหา รับ และแจ้งข่าวและความคิดเห็นทุกชนิดโดยปราศจาก
ขอบเขต ไม่ว่าจะเป็นในรูปการพูด การเขียน หรือพิมพ์ ศิลปะ หรือการสื่อสาร
อย่างอื่นแล้วแต่จะเลือกใช้

(3) การใช้สิทธิตามข้อ (2) ของมาตรานี้จะต้องกระทำด้วยหน้าที่และ
ความรับผิดชอบเป็นพิเศษ สิทธิดังกล่าวนี้อาจถูกจำกัดได้แต่เฉพาะโดยกฎหมายเพื่อ
ความจำเป็นต่อ

ก) การเคารพในสิทธิ หรือ ชื่อเสียงของบุคคลอื่น

ข) เพื่อความมั่นคงแห่งชาติ หรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือ
สุขภาพของประชาชน หรือศีลธรรมอันดี" 14

14 Article 19; 1) Everyone shall have the right to hold
opinions without interference.

2) Everyone shall have the right to freedom of
expression; this right shall include freedom to seek, receive and
impart information and ideas of all kinds, regardless of frontiers,
either orally, in writing or in print, in the form of art, or through
any other media of his choice.

3) The exercise of the rights provided for in
paragraph (2) of this article carries with it special duties and
responsibilities. It may therefore be subject to certain restrictions,
but these shall only be such as are provided by law and necessary

:

จากประสบการณ์ที่ผ่านมาการดำเนินงานขององค์การสหประชาชาติมิได้บังเกิดผลเท่าที่ควร เพราะเอกสารคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั้งสามฉบับล้วนแต่ขาดสภาพบังคับอย่างจริงจัง ทำให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์การส่วนภูมิภาค (regionalism) ได้แพร่ขยายไปอย่างรวดเร็ว และความพยายามโดยอาศัยความร่วมมือกันเฉพาะส่วนภูมิภาคนี้จะได้ผลมากกว่าความร่วมมือกันในสหประชาชาติ โดยเฉพาะ "สนธิสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐาน" (The European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) หรือ "สนธิสัญญากรุงโรม" (The Rome Convention)

สาระสำคัญเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นปรากฏในมาตรา 10 ของสนธิสัญญากรุงโรม กล่าวคือ

"(1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการแสดงออก สิทธินี้จะรวมถึงอิสรภาพในการยึดมั่นในความคิดเห็น การรับและแจ้งข่าว และความคิดอ่าน โดยปราศจากขอบเขตและการแทรกแซงของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้บทบัญญัติมาตรานี้ไม่ขัดขวางรัฐในการออกใบอนุญาตเพื่อการกระจายเสียง กิจกรรมโทรทัศน์หรือภาพยนตร์

(2) การใช้สิทธิดังกล่าวต้องประกอบด้วยหน้าที่และความรับผิดชอบ ซึ่งอาจอยู่ภายใต้ระเบียบกฎหมาย เว้นไข ข้อจำกัด หรือบทลงโทษตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเพื่อความจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย ความมั่นคงแห่งชาติ วรรณภาพแห่งดินแดน หรือความปลอดภัยของสาธารณชน สำหรับป้องกันความไม่สงบหรืออาชญากรรม เพื่อสุขภาพ ศีลธรรม ชื่อเสียงหรือสิทธิของบุคคลอื่น

a) For respect of the rights or the rights or reputations of others ;

b) For the protection of national security or of public order (ordre public), or of public health or morals.

ป้องกันกาเปิดเผยความลับ หรือเพื่อกังไว้ซึ่งอำนาจยุติธรรมของศาล" 15

สำหรับปัญหาสิทธิมนุษยชนในทวีปเอเชียเอง จุดเริ่มต้นของการดำเนินงานน่าจะเริ่มได้ตั้งแต่มีการประชุมของ "สภานักนิติศาสตร์เอเชียอาคเนย์และภาคพื้นแปซิฟิก" (the Congress of South-East-Asian and Pacific Jurists) ซึ่งมีขึ้น ณ กรุงเทพฯ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2508 ภายใต้การอุปถัมภ์ของ "คณะกรรมการนักนิติศาสตร์ระหว่างประเทศ" (The International Commission of Jurists) ซึ่งก่อนหน้านี้ไม่เคยปรากฏความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านนี้เกิดขึ้นในภูมิภาคนี้เลย แม้แต่องค์การ SEATO เองซึ่งเป็นผู้มีบทบาทอยู่มากในด้านกฎหมายและวัฒนธรรมก็ยังไม่เคยดำเนินการอย่างจริงจังในปัญหาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ครั้งหนึ่งสภานักนิติศาสตร์ฯ (The Congress of Jurists) เคยเสนอความเห็นในการจัดทำ "สนธิสัญญาแห่งเอเชีย ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน" (Asian Convention on Human Rights) แต่ความเห็น ดังกล่าว

15 Article 10 (1) Everyone has the right to freedom of expression; This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers. This Article shall not prevent states from requiring the licensing of broadcasting, television or cinema enterprises.

(2) The exercise of these freedoms, since it carries with its duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or right of others, for preventing the disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.

มิได้เป็นที่ยอมรับกันจากรัฐบาลของแต่ละประเทศ¹⁶ อย่างไรก็ตามแนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือแบบย่อย (Sub-regional) ซึ่งจะมีส่วนช่วยกระชับความร่วมมือให้เกิดความแน่นแฟ้นกันมากยิ่งขึ้น อาจจะก้าวไปสู่ความสำเร็จได้รวดเร็วกว่ากลุ่มนานารัฐอเมริกันก็อาจเป็นไปได้ เมื่อปรากฏความร่วมมือกันขึ้นในทางเศรษฐกิจระหว่าง 5 ประเทศของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ ประเทศไทย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ ในคำประกาศของประเทศสมาชิกทั้ง 5 ประเทศ (The ASEAN Declaration) เมื่อ ปี พ.ศ. 2510 แสดงให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายของ ASEAN ซึ่งจะปฏิบัติตามแนวทางของกฎบัตรสหประชาชาติ คำประกาศนั้นกล่าวว่า

"เพื่อส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาค ตลอดจนเคารพในความยุติธรรมและหลักนิติธรรมในความสัมพันธ์ของประเทศในภูมิภาค และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกฎบัตรสหประชาชาติ"¹⁷

จุดมุ่งหมายของ ASEAN ดังกล่าวเท่ากับเป็นการยอมรับในการพิทักษ์สิทธิมนุษยชนโดยปริยาย และปัจจุบัน ASEAN เองก็จะดำเนินงานในด้านสิทธิมนุษยชน อย่างได้ผลในการเรียกร้องมติโลกให้หันมาสนใจ และแก้ปัญหาสิทธิมนุษยชนในกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์เพื่อนบ้านแต่สำหรับปัญหาสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นมูลฐาน โดยเฉพาะในการพูด เขียน และการแสดงความคิดเห็นของประชาชนในประเทศสมาชิก เองจะยังไม่ก้าวหน้าไปเท่าที่ควร

อย่างไรก็ตามสิ่งที่น่ากระทำได้ก่อนก็คือ ความร่วมมือกันในส่วนภูมิภาคระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่มีระบอบการปกครอง ความเชื่อ ทัศนคติ และอุดมการณ์ที่ตรงกันและสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือความพร้อมด้วยความสำนึกในความเป็นมนุษย์ของประชาชนแต่ละ

¹⁶ A.H. Robertson, Human Rights in National & International Law (N.Y.: Occana Publications, Lnc., 1970), p.330.

¹⁷ "To promote regional peace and stability through abiding respect for justice and the rule of Law in the relationship among countries of the region and adherence to the principles of the United Nations Charter"

ประเทศนั่นเอง ในเรื่องนี้ได้มีนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ แสดงทรรศนะ และข้อคิดที่แตกต่างกันออกไปดังนี้¹⁸

1. เอ็ม. บี. ครูว์ (M.B.Cruwe) เป็นบาทหลวงท่านหนึ่งที่เสนอให้ฝ่ายศาสนา เฟ่งความสนใจในการประสิทธิ์ประสาทคำสอนเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนให้มากกว่านี้ ท่านกล่าวว่าพระราชสาส์น "Pacem in Terris" ของ Pope John XXIII ได้วางรากฐานเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนไว้อย่างหาค่าประมาณมิได้

2. จี. โอ. วอร์เบอกซ์ (G.O.Warburg) เสนอให้กำหนดหน้าที่ของข้าหลวงใหญ่ สิทธิมนุษยชน (High Commissioner for Human Rights) ขององค์การสหประชาชาติ โดยขยายขอบเขตให้กว้างขวางขึ้น และครอบคลุมการกระทำทุกชนิดเท่าที่จะเป็นไปได้ นอกจากนี้ยังได้เสนอให้องค์การเอกชนต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในการดำเนินการคุ้มครอง สิทธิมนุษยชนให้มากขึ้น

3. กอร์ดอน แอล. วิลล์ (Gordon L.Weil) เห็นว่าผลสำเร็จในการคุ้มครอง สิทธิมนุษยชนขึ้นอยู่กับ การให้การศึกษาในปัญหาสิทธิมนุษยชนแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ซึ่งควรเริ่มกระทำกันตั้งแต่ในโรงเรียน และโดยการประชาสัมพันธ์ทางสื่อสารมวลชนอื่น ๆ เขาเห็นว่าหนังสือพิมพ์เป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญในเรื่องนี้

4. ศาสตราจารย์ฟิลลิปส์ เอร์มาโครา (Professor Felix Ermacorn) กล่าวว่าเอกสารการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กับการดำเนินงานคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตาม ทางปฏิบัติอยู่ห่างไกลกันมาก และการดำเนินการให้ประสพผลสำเร็จในเร็ววันเป็นสิ่งที่หวัง ยากเพราะ

ประการแรก แนวความคิดของฝ่ายตะวันตกและฝ่ายตะวันออก ในความหมายของ "สิทธิมนุษยชน" ยังแตกต่างกันมาก อาทิ ในรัฐคอมมิวนิสต์ เชื่อกันว่าไม่มีความจำเป็นที่จะ ต้องคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของเอกชนหากขัดแย้งกับระบอบการปกครอง

¹⁸ Robertson, op. cit., pp.322-329.

ประกาศที่สอง ประเทศต่าง ๆ ที่ดำเนินการเรียกร้องให้มีการพิทักษ์สิทธิมนุษยชน ในปัจจุบันประกอบไปด้วยประเทศที่ดำเนินงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ และประเทศที่ดำเนินงานเพราะหวังผลทางการเมือง นั่นคือ "สิทธิมนุษยชน" ในโลกนี้แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ "สิทธิมนุษยชนที่แท้จริง" (True human rights) และ "สิทธิมนุษยชนทางการเมือง" (Political human rights)

5. ผู้พิพากษา เจ. เจ. ครีโมนา (J.J.Cremona) กล่าวว่าประเทศอังกฤษแม้จะไม่มีรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ประเทศอังกฤษก็สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้ดีกว่าในอีกหลาย ๆ ประเทศที่มีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษร

โดยสรุปแล้ว กฎบัตรสหประชาชาติและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ยอมรับว่าสิทธิมนุษยชนมิได้เป็นสิทธิทางด้านสภาพร่างกายเท่านั้น กฎบัตรสหประชาชาติยังส่งเสริมการเคารพในอิสรภาพขั้นมูลฐานสำหรับมนุษย์ทุกคน และการเคารพปฏิบัติตามหลักการสิทธิมนุษยชนโดยปราศจากการคำนึงถึงเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา ซึ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนก็ได้บัญญัติเป็นข้อความร่วมกัน โดยให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง รวมถึงการชุมนุมและการสมาคมโดยสงบ นอกจากนี้ สหประชาชาติยังมีมติการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและทางการเมือง ให้การรับรองและคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งการบัญญัติรับรองเสรีภาพในการแสดงออก ในการแสวงหา รับ และแจ้งข่าวและความคิดเห็นทุกชนิดโดยปราศจากขอบเขตอีกด้วย แต่โดยเหตุที่องค์การสหประชาชาติเป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีสมาชิกเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีความแตกต่างทางด้านพื้นฐานทางวัฒนธรรมและสิทธิการเมืองการปกครอง ทำให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยองค์การสหประชาชาติไม่สู้จะมีประสิทธิภาพ และเป็นเหตุให้เกิดความร่วมมือกันในส่วนภูมิภาคของกลุ่มประเทศที่มีอุดมการณ์ และทัศนคติตรงกันและมีความตั้งใจจริงที่จะดำเนินงานในเรื่องนี้ ทวีปยุโรปตะวันตกดูเหมือนจะเป็นเพียงภูมิภาคเดียวที่ประสบความสำเร็จ สนธิสัญญากรุงโรมยังคงถือว่าเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชนและได้บัญญัติคุ้มครองไว้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามก็ตีความสัมฤทธิ์ผลในเรื่องนี้ของทวีปยุโรปตะวันตก มิได้ขึ้นอยู่กับสนธิสัญญาแต่ขึ้นอยู่กับสภาพบังคับทางศาลที่มีความเป็นอิสระ ประกอบกับความสำนึกในสิทธิมนุษยชนในหมู่ประชาชนมีอยู่สูงกว่าภูมิภาคในส่วนอื่น ๆ ของโลก

สิทธิเสรีภาพและความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ในฐานะที่เป็น "กึ่งสาธารณะ" (Quasi-Public Institution) รับผิดชอบต่อประชาชนในระบอบประชาธิปไตยนั้น ได้รับการยกย่องจากรัฐสภาอังกฤษในระยะต้นศตวรรษที่ 19 ว่าเป็น "ฐานันดรที่ 4" (the Fourth Estate) ต่อจากพวกขุนนาง (Nobility) การที่ตั้งหนังสือพิมพ์ว่าเป็นฐานันดรที่ 4 เนื่องจากหนังสือพิมพ์ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนเป็นปากเป็นเสียงของประชาชนอีกทั้งความคิดเห็นต่าง ๆ ที่หนังสือพิมพ์แสดงออกเป็นนโยบายนั้น ก็มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อประเทศชาติ (Public Opinion) ด้วย

สมญาที่หนังสือพิมพ์ได้รับอย่างไม่เป็นทางการนี้ แม้ในปัจจุบันก็ยังคงใช้เรียกหนังสือพิมพ์อยู่ ทั้งนี้เพราะเหตุว่านับวันการบริหารงานของรัฐบาลประเทศเสรีประชาธิปไตยของแต่ละประเทศจะยิ่งทวีความสลับซับซ้อนยากต่อการเข้าใจขึ้นทุกที ดังนั้นหากปราศจากการช่วยเหลือของสื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์ ซึ่งทำหน้าที่ในฐานะเป็นแหล่งข่าวสาร (Source of Information) และคอยอธิบายไขความข้อง (Interpret) ให้แก่ประชาชนแล้ว ก็เห็นจะเป็นเรื่องยากเอากการที่เดียวที่จะให้ประชาชนทั่วไป สามารถทำความเข้าใจในความสลับซับซ้อนของการปกครองประเทศนั้นได้

สิทธิของหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์จะสามารถปฏิบัติหน้าที่แจ้งข่าวสารแก่ประชาชนได้อย่างถูกต้อง ตรงไปตรงมาและครบถ้วนตามเจตนารมณ์ที่หนังสือพิมพ์ตั้งปณิธานไว้นั้น แนวคิดทางด้านหนังสือพิมพ์มีความเห็นว่า หนังสือพิมพ์ควรจะต้องได้รับสิทธิ (Right) ตามกฎหมายอย่างสมบูรณ์ คือ สิทธิในการรับรู้ (Right to Know) และสิทธิในการแสดงออก (Right to Express)

1. สิทธิในการรับรู้ แนวความคิดที่ว่าหนังสือพิมพ์ควรจะต้องมีสิทธิขั้นมูลฐานจากรัฐบาล คือ สิทธิในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมของรัฐบาลที่เป็นความจริง ซึ่งอุบัติขึ้น

เป็นจุดมุ่งหมายที่หนังสือพิมพ์ในยุคอิสรภาพนิยม (Libertarian Newspaper) ได้ต่อสู้เรียกร้องมาตลอดระยะเวลาปลายศตวรรษที่ 18 จนถึงต้นศตวรรษ ที่ 19¹⁹

การต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของหนังสือพิมพ์นั้น สืบเนื่องมาจากรัฐสภาอังกฤษ ในระยะปลายศตวรรษที่ 18 ห่วงห้ามบุคคลภายนอกมิให้ล่วงล้ำเข้าไป รุ้กิจการต่าง ๆ ของรัฐบาลและยังห้ามการบันทึกรายงานการประชุม เพราะเกรงว่าสาธารณชน จะล่วงละเมิดเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการพิจารณาอภิปรายของรัฐสภา

John Wilkes เจ้าของบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ North Briton ได้พยายามต่อสู้เรียกร้องสิทธิในการรับรู้ของหนังสือพิมพ์ และการรายงานข่าวดังกล่าวตลอดมา โดยให้เหตุผลว่ารัฐสภา คือ ตัวแทนและผู้รักษาผลประโยชน์ต่าง ๆ ของประชาชน การอภิปรายเกี่ยวกับผลประโยชน์ของประชาชนจึงควรเปิดเผยให้ประชาชนได้ทราบ และเนื่องจากหนังสือพิมพ์เป็นสื่ออันเข้าถึงประชาชนได้ หนังสือพิมพ์จึงควรมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะได้รับรู้ เพื่อแจ้งข่าวสารให้ประชาชนได้ทราบถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในรัฐสภาด้วย

ในที่สุดเมื่อปี ค.ศ. 1771 (พ.ศ.2314) รัฐสภาอังกฤษก็ถูกมติมหาชนบีบบังคับให้คืนสิทธิสำคัญดังกล่าวให้แก่หนังสือพิมพ์

ส่วนในสหรัฐอเมริกานั้นก็เคยมีการประชุมลับ โดยมีใต้อนุญาตให้หนังสือพิมพ์ และประชาชนเข้าฟังด้วย จนเวลาล่วงเข้าต้นศตวรรษที่ 19 วงการหนังสือพิมพ์อเมริกาจึงสามารถพิสูจน์ให้ชาวอเมริกันเห็นถึง ความจำเป็นของการมีสิทธิอันชอบธรรมของหนังสือพิมพ์ ในระบอบประชาธิปไตยว่า หนังสือพิมพ์มีสิทธิในการรับรู้ รวบรวม และรายงานข่าวที่ สมบูรณ์เกี่ยวกับกิจกรรมและผลการปฏิบัติงานต่าง ๆ ของรัฐบาลให้สาธารณชนทราบ²⁰

¹⁹ Fred S. Siebert. "ทฤษฎีสื่อสารมวลชนฝ่ายอิสรภาพนิยม" ใน ทฤษฎีสื่อสารมวลชน. แปลโดย เกษม ศิริสัมพันธ์. พิมพ์ครั้งที่ 1. (กรุงเทพมหานคร : 2513), หน้า 39-49.

²⁰ ฮีโล อาเบล. "เสรีภาพของหนังสือพิมพ์" ใน วันนักข่าว, 5 มีนาคม 2526. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนต, 2526), หน้า 22.

2. สิทธิในการแสดงออก สิทธิอีกประการหนึ่งที่หนังสือพิมพ์ในประเทศเสรีพึงมี ก็คือ สิทธิในการแสดงออก ซึ่งหมายถึงอำนาจอันชอบธรรมที่หนังสือพิมพ์ในประเทศจะต้องได้รับ เพื่อการเสนอข่าวสารและแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ การกระทำใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของสาธารณชน แต่การแสดงออกซึ่งข่าวสารและการวิพากษ์วิจารณ์นั้นต้องตั้งอยู่บนความเป็นจริงที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน เป็นการวิพากษ์วิจารณ์ด้วยความเที่ยงตรง และสุจริตใจ เพื่อเป็นการบอกเล่าให้รัฐบาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐรวมทั้งบุคคลที่เป็นที่สนใจของสาธารณชน ซึ่งเรียกว่า Public Figures ได้ทราบถึงผลการปฏิบัติงานของเขา และชี้ให้เห็นว่าการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นไปตามนโยบายที่รัฐได้วางไว้หรือไม่ จะได้มีการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องข้อผิดพลาดของการทำงานให้ดีขึ้น

สิทธิของหนังสือพิมพ์นั้น มักจะได้รับการกล่าวถึงควบคู่ไปกับ "เสรีภาพ" ของหนังสือพิมพ์เสมอ กล่าวคือ เมื่อหนังสือพิมพ์ได้รับสิทธิอันชอบธรรมตามกฎหมายแล้ว การที่จะให้หนังสือพิมพ์สามารถชี้เหตุผลของตนเองปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม และด้วยวิธีการอันถูกต้องนั้น หนังสือพิมพ์ก็ควรจะเป็นอิสระจากข้อจำกัดต่าง ๆ รวมทั้งปลอดจากแรงกดดันของกลุ่มอิทธิพล ที่อาจจะมีส่วนทำให้เรื่องราวที่เสนอในหน้าหนังสือพิมพ์หย่อนการให้ภาพที่ถูกต้องของชุมชนแก่ผู้อ่านเสียก่อน ซึ่งก็หมายความว่าเมื่อให้สิทธิแก่หนังสือพิมพ์แล้ว รัฐบาลต้องกำหนดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ (Freedom of Newspaper) กำกับลงไปด้วย

เสรีภาพของหนังสือพิมพ์

โดยหลักสิทธิมนุษยชน กฎบัตรสหประชาชาติได้กำหนดไว้ว่า "บุคคลมีสิทธิในอิสระภาพแห่งความคิดเห็นและการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงอิสระภาพที่จะยึดมั่นในความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซงที่จะแสวงหา รับ ตลอดจนแจ้งข่าว รวมทั้งความคิดเห็นโดยผ่านสื่อใด ๆ โดยมีต้องคำนึงถึงขอบเขตแห่งดินแดน" ²¹

แนวความคิดเรื่องเสรีภาพที่หนังสือพิมพ์ควรมีนั้น เริ่มต้นอย่างแจ่มชัดในสหรัฐอเมริกา เมื่อปี ค.ศ.1734 (พ.ศ.2277) เมื่อ John Peter Zenger เจ้าของ

21 จักรกฤษณ์ กาญจนศุภย์. เรื่องเดียวกัน. หน้า 58.

ผู้พิมพ์หนังสือพิมพ์ New York Weekly Journal ถูกจับกุมและจำคุกในข้อหาหมิ่นประมาท โดยการลงบทความโจมตีการบริหารงานของผู้ว่าการอาณานิคม William Cosby ในคดีนี้ Andrew Hamilton ทนายความของรัฐฟิลาเดเฟียได้รับว่าความให้กับ Zenger การสืบคดีดำเนินไปเป็นเวลาถึง 19 ปี จนกระทั่ง ค.ศ.1753 (พ.ศ.2296) Zenger จึงได้รับการปล่อยตัว โดยที่ทนายของเขาได้ยกข้อเท็จจริงที่ว่า "ประชาชนมีสิทธิที่จะกล่าวโต้แย้งเจ้าหน้าที่ของรัฐได้"

1. เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ จากการต่อสู้ในคดีหมิ่นประมาทระหว่าง John Peter Zenger กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้กลายเป็นหลักการแห่งเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในสหรัฐอเมริกาและประเทศเสรีอื่น ๆ ทั่วโลกนั่นก็คือ "เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ หมายถึง เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์" (Freedom to Criticize) รัฐบาล เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลอื่น ๆ รวมทั้งองค์กรต่าง ๆ ที่การปฏิบัติงานจะมีผลกระทบต่อสวัสดิภาพ และความเป็นอยู่อันดีของสาธารณชน

2. เสรีภาพในการรายงานและตีพิมพ์ เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ยังหมายรวมไปถึงเสรีภาพในการรายงานและตีพิมพ์ (Freedom to Inform and Print) ข่าวและความคิดเห็นในเรื่องที่เป็นสาธารณประโยชน์ โดยมีต้องขออนุญาต ทั้งยังต้องปลอดจากกฎระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการตีพิมพ์ข้อเท็จจริง และการวิจารณ์ในเรื่องราวที่เกี่ยวกับกิจกรรมสาธารณะด้วย

3. เสรีภาพในการจำหน่ายแจกเผยแพร่ นอกจากที่กล่าวมา เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ยังหมายรวมถึง "เสรีภาพในการจำหน่ายแจกเผยแพร่" (Freedom to Disseminate) กล่าวคือ จะไม่มีการนำคำสั่งศาลหรือคำสั่งของรัฐบาลมาบังคับหนังสือพิมพ์ให้ระงับการตีพิมพ์เผยแพร่ข่าวสาร และความคิดเห็นต่าง ๆ

ผู้พิพากษา Hugo L.Black ซึ่งอยู่ในคณะพิพากษาศาลสูงในคดี Pentagon Papers และเป็นผู้หนึ่งที่ออกเสียงไม่เห็นด้วยกับการสั่งระงับการตีพิมพ์ข่าวคดีนี้ในหน้าหนังสือพิมพ์ New York Times และ Washington Post ของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า

"มีเพียงหนังสือพิมพ์ที่มีเสรีภาพ และไม่ถูกยับยั้งเท่านั้นที่สามารถจะเปิดโปงเพทุบายของรัฐบาลได้เป็นผลสำเร็จ และความรับผิดชอบที่สูงส่งที่สุดในบรรดาความรับผิดชอบทั้งหลายของหนังสือพิมพ์เสรี ก็คือ ภาระหน้าที่ในการสกัดกั้นมิให้หน่วยงานใด ๆ ก็ตามของรัฐบาลหลอกลวงประชาชน และส่งประชาชนไปยังดินแดนห่างไกล เพื่อพบกับมรณะกรรมในรูปของความเจ็บป่วยและกระสุนปืน ในความเห็นของข้าพเจ้า นอกจากจะไม่สมควรจะถูกประณาม เพราะการรายงานข่าวด้วยความกล้าหาญแล้ว หนังสือพิมพ์ New York Times และ Washington Post และหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น ๆ ยังคงควรได้รับคำสรรเสริญในการสนองรับใช้เจตนารมณ์ของบรรพบุรุษผู้ก่อตั้งประเทศนี้ การเปิดเผยการปฏิบัติงานของรัฐบาลในกรณีสงครามเวียดนามนี้ หนังสือพิมพ์ได้กระทำหน้าที่อันสูงส่งตรงกับที่บรรพบุรุษผู้ก่อตั้งประเทศได้มุ่งหวังและเชื่อมั่นว่าหนังสือพิมพ์จะต้องกระทำแล้ว"²²

ในเรื่องเสรีภาพของหนังสือพิมพ์นั้น อาจารย์สุรรัตน์ นุ่มนนท์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ "สื่อมวลชนปริทัศน์" ว่า เสรีภาพของหนังสือพิมพ์สามารถกำหนดได้ในหลายรูปแบบ เช่น กำหนดในรูปแบบของปรัชญาทางการเมือง กำหนดถึงสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ที่ควรจะมี แต่การให้เสรีภาพแก่ประชาชนจะมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับระบบการปกครองของแต่ละประเทศ สำหรับในประเทศไทยซึ่งมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยการพิจารณาถึงเสรีภาพของหนังสือพิมพ์นอกจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ในที่นี้ขอพิจารณาอีก 4 หลักการด้วยกัน ได้แก่

1. เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ
2. เสรีภาพในการแข่งขัน
3. เสรีภาพในการปกปิดแหล่งข่าว
4. เสรีภาพในการส่งล้าสิทธิส่วนบุคคล

²² Staff of the New York Times. the Pentagon Papers. (N.Y. : Bantam Books, Inc. 1971).

เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

ในรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย มีความเชื่อในเรื่องเสรีภาพทางการพูด การเขียนและการตีพิมพ์ซึ่งกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ จากประวัติศาสตร์การปกครองของไทย มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญและรัฐธรรมนูญมาแล้วรวม 13 ฉบับ มีการกำหนด ถึงเสรีภาพ ในทางต่าง ๆ กัน รวมทั้งกำหนดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ไว้เป็นการเฉพาะและไม่ได้ กำหนดถึงหนังสือพิมพ์เป็นการเฉพาะ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่กำหนดให้การรับรองเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ มากที่สุด คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 ให้อำนาจศาลสถิตยุติธรรมเท่านั้นที่จะปิดโรงพิมพ์ หรือห้ามทำการพิมพ์ ไม่ให้อยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานการพิมพ์ ตามมาตรา 40 "บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ และการโฆษณา"

การจำกัดเสรีภาพเช่นนี้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติ แห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เกียรติยศ หรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจ หรือสุขภาพของประชาชน

การปิดโรงพิมพ์หรือห้ามทำการพิมพ์ เพื่อบั่นทอนเสรีภาพตามมาตรานี้จะกระทำ มิได้ เว้นแต่จะมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ปิดโรงพิมพ์หรือห้ามทำการพิมพ์ รวมทั้งการเสนอ เรื่องหรือข้อความในหนังสือพิมพ์ไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนโฆษณาจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะ กระทำในระหว่างเวลาที่ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก แต่ทั้งนี้จะ ต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามความในวรรคสอง

การให้เงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นอุดหนุนหนังสือพิมพ์ของเอกชน รัฐหรือหน่วย ราชการหรือรัฐวิสาหกิจจะกระทำมิได้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521 ซึ่งบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็น รัฐธรรมนูญที่รับรองสิทธิเสรีภาพหนังสือพิมพ์น้อยกว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521 บัญญัติถึงเสรีภาพไว้ตาม

มาตรา 34 "บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ และการโฆษณา" การจำกัดเสรีภาพเช่นว่านี้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะ

ขอบเขตการจำกัดสิทธิเสรีภาพของกฎหมายตามข้อจำกัดของรัฐธรรมนูญจึงประกอบด้วยกฎหมายในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้

1. เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ
2. เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เกียรติยศหรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น
3. เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
4. เพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

เสรีภาพในการแข่งขัน

ธุรกิจหนังสือพิมพ์ในกลุ่มประเทศประชาธิปไตยเป็นธุรกิจเสรี มีการแข่งขันกันระหว่างเอกชน การปล่อยให้มีการทำลายคู่แข่งจนก่อให้เกิดการผูกขาดธุรกิจหนังสือพิมพ์เท่ากับเป็นการผูกขาดข้อเท็จจริงและความคิดเห็นที่ควรเสนอต่อประชาชน รัฐบาลจึงมีหน้าที่คุ้มครองให้ออกชนสามารถแข่งขันจัดทำหนังสือพิมพ์ได้โดยเสรี เพื่อป้องกันไม่ให้เอกชนคนใดหรือกลุ่มใดทำลายคู่แข่งให้หันไปจากตลาดหนังสือพิมพ์

ในหลายประเทศมีกฎหมายป้องกันการผูกขาดหนังสือพิมพ์ และสื่อมวลชนต่าง ๆ รวมทั้งหาทางช่วยเหลือให้หนังสือพิมพ์ที่มีทุนน้อยคงอยู่ได้ ป้องกันไม่ให้หนังสือพิมพ์ที่มีทุนสูงกว่าเข้าไปซื้อกิจการ หรือใช้วิธีการอันไม่ชอบธรรมทำให้คู่แข่งต้องยุติกิจการ

ตัวอย่างประเทศอังกฤษมีกฎหมายป้องกันการผูกขาดหนังสือพิมพ์ สาระสำคัญของกฎหมาย ให้มีคณะกรรมการควบคุมการผูกขาด ภายใต้การดูแลของกระทรวงพาณิชย์ พิจารณาการผูกขาดและการรวมตัว ตลอดจนการซื้อกิจการหนังสือพิมพ์ในอังกฤษ ตามกฎหมายจะไม่ยินยอมให้เจ้าของหนังสือพิมพ์ฉบับใดมีสถิติการจำหน่ายมากกว่า 500,000 ฉบับเข้าไปซื้อกิจการหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต ผู้ใดจะซื้อหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นจะต้องยื่นคำขออนุมัติจากกระทรวงพาณิชย์ ทางคณะกรรมการควบคุมการผูกขาดจะพิจารณาถึงความเหมาะสม หากพิจารณาเห็นว่าไม่ก่อให้เกิดการผูกขาดในวงการหนังสือพิมพ์

ก็จะอนุมัติ ในกรณี que เห็นว่าหนังสือพิมพ์จะต้องตกอยู่กับใครหรือกลุ่มใดที่กิจการหนังสือพิมพ์ อยู่แล้วมากฉบับก็ไมอนุมัติ ผู้ฝ่าฝืนมีความผิดต้องโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับ หรือทั้ง จำทั้งปรับ

สำหรับประเทศไทยยังไม่มืกฎหมายป้องกันการผูกขาดทางด้านสื่อมวลชน กิจการ สื่อมวลชนยังมีการแข่งขันกันได้โดยเสรี ยกเว้นกิจการทางด้านสถานีวิทยุกระจายเสียงและ สถานีวิทยุโทรทัศน์ ที่ยังคงเป็นของทางราชการ ภายใต้การควบคุมดูแลของทางราชการอย่าง เข้มงวด

ตลาดการแข่งขันทางด้านสิ่งพิมพ์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของหนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร ต่าง ๆ ที่จัดทำโดยธุรกิจเอกชน มีผู้ดำเนินการสับเปลี่ยนกันตลอดเวลา ทั้งที่ดำเนินการ กิจการ ระยะสั้นและระยะยาวนานสิบปี แต่ยังไม่มืเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์คนใดสามารถรวบรวม กิจการหนังสือพิมพ์ทั้งหมดไว้ได้แต่ฝ่ายเดียวจนปราศจากคู่แข่งในด้านการหนังสือพิมพ์

ระบบผูกขาดกิจการหนังสือพิมพ์จะเกิดขึ้นได้ เมื่อกิจการหนังสือพิมพ์ฉบับใดเจริญ ถึงขนาดที่หนังสือพิมพ์ฉบับอื่น ๆ สู้ไม่ได้จนเลิกกิจการกันไป ปรากฏการณ์เช่นนี้ ยังไม่ ปรากฏในวงการหนังสือพิมพ์ นอกจากรัฐบาลที่ครองอำนาจด้วยการปฏิบัติสั่งปิดหนังสือพิมพ์ ที่เห็นว่าเป็นปรปักษ์กับรัฐบาล จนเหลือหนังสือพิมพ์ที่คิดว่าเป็นฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลให้เหลือ เพียง 2 ฉบับ หรือ 3 ฉบับเท่านั้น

การออกกฎหมายเพื่อป้องกันการรวมตัวของหนังสือพิมพ์หรือการผูกขาดหนังสือพิมพ์ จึงยังไม่มีความจำเป็น ครอบใดที่ประชาชนยังมีสิทธิในการเลือกซื้อหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ ต่าง ๆ ได้ แต่ก็จะต้องมืวิธีการป้องกันการแข่งขันที่ปราศจากความชอบธรรม และวางมาตรการ ให้มีการแข่งขันจัดทำหนังสือพิมพ์ได้โดยเสรี

เสรีภาพในการปกปิดแหล่งข่าว

ในทางกฎหมายควรมีกฎหมายคุ้มครองเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ในการปกปิดแหล่ง ข่าว ไม่จำเป็นที่จะต้องเปิดเผยแหล่งที่มาของข่าวหรือผู้ให้ข่าวที่ได้มาอย่างลับ ๆ ไม่ว่าจะ จากการบีบบังคับของฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือฝ่ายตุลาการ

การถูกบังคับให้เปิดเผยแหล่งที่มาของข่าว เป็นปัญหาของนักหนังสือพิมพ์ในหลายประเทศ เพราะไม่มีกฎหมายคุ้มครองนักหนังสือพิมพ์ในการปกปิดแหล่งข่าว นักหนังสือพิมพ์ที่ถูกศาลเรียกไปให้เป็นพยานในคดีต่าง ๆ มักจะถูกศาลลงโทษจำคุกฐานดูหมิ่นศาลเมื่อไม่ยอมบอกแหล่งที่มาของข่าว ซึ่งนักหนังสือพิมพ์มักยินยอมถูกลงโทษจำคุก เพื่อรักษาอุดมการณ์ในวิชาชีพไว้

อังกฤษเป็นประเทศหนึ่งที่มีการต่อสู้เรียกร้องกฎหมายคุ้มครองแก่นักหนังสือพิมพ์ในการปกปิดแหล่งข่าว หลังจากที่นักหนังสือพิมพ์ถูกจำคุกไปหลายราย จนในที่สุดมีการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการดูหมิ่นศาลใน พ.ศ.2524 กำหนดว่า นักหนังสือพิมพ์ไม่จำเป็นต้องเปิดเผยแหล่งข่าวในการตีพิมพ์ต่อศาลเว้นไว้แต่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ต่อความยุติธรรม ต่อความมั่นคงของชาติหรือการป้องกันอาชญากรรม

การปกปิดแหล่งข่าวตามกฎหมายของอังกฤษจึงยังมีข้อจำกัดขึ้นอยู่กับศาลที่จะตีความว่า เรื่องใดสามารถปกปิดได้และเรื่องใดควรเปิดเผยต่อศาล

กรณีที่นักหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยต้องโทษฐานไม่ยอมเปิดเผยแหล่งข่าว หรือผู้ให้ข่าวจนถึงเป็นการดูหมิ่นศาลยังไม่เคยปรากฏ ขณะเดียวกันก็ไม่มีกฎหมายรองรับให้การคุ้มครองรักษาความลับทางวิชาชีพ ดังเช่น ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2499 บัญญัติไว้เป็นความผิดฐานเปิดเผยความลับทางวิชาชีพ ตามมาตรา 323

"ผู้ใดล่วงรู้หรือได้มาซึ่งความลับของผู้อื่นโดยเหตุที่เป็นเจ้าพนักงาน ผู้มีหน้าที่โดยเหตุที่ประกอบอาชีพเป็นแพทย์ เภสัชกร คนจำหน่ายยา นางผดุงครรภ์ นางพยาบาล นักบวช หมอความ ทนายความหรือผู้สอบบัญชี หรือโดยเหตุที่เป็นผู้ช่วยในการประกอบอาชีพนั้น และเปิดเผยความลับนั้นในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท

ผู้รับการศึกษาอบรมในอาชีพดังกล่าวในวรรคแรก เปิดเผยความลับของผู้อื่นอันตนได้ล่วงรู้หรือได้มาในการศึกษาอบรมนั้น ในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องระวางโทษเช่นเดียวกัน"

ตามหลักทั่วไปแล้วไม่มีกฎหมายคุ้มครองแก่นักหนังสือพิมพ์ในการปกปิดแหล่งข่าว เพราะนักหนังสือพิมพ์ก็เป็นเสมือนบุคคลธรรมดาสามัญทั่วไปยังถือว่ามีความผิด ถ้าขัดขืนข้อบังคับของกฎหมายต่อเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2499

เสรีภาพในการล่วงล้ำสิทธิส่วนบุคคล

การล่วงล้ำสิทธิส่วนบุคคลของหนังสือพิมพ์ในยุคปัจจุบันเป็นสิ่งที่ยากแก่การหลีกเลี่ยง มนุษย์ในสังคมมีความอยากรู้อยากเห็นเรื่องราวของผู้อื่น หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือสื่อสารแบบหนึ่ง que ถ่ายทอดความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ แต่บางครั้งก็ก่อผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคลอื่น ที่ต้องการมีชีวิตอย่างสันโดษไม่ต้องการให้ใครเข้ามายุ่งเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัว

มีผู้ให้ความเห็นว่า การหมิ่นประมาทหรือทำร้ายร่างกาย ผู้เสียหายฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายได้ การละเมิดสิทธิส่วนตัวเป็นการทำร้ายทางจิตใจ ควรมีกฎหมายให้เรียกค่าเสียหายได้เช่นกัน หรือมีบทบัญญัติทางกฎหมายให้ศาลสั่งระงับการล่วงละเมิด เช่น ห้ามมิให้หนังสือพิมพ์ตีพิมพ์ภาพของผู้ร้องต่อศาล

การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลหรือส่วนตัวนั้นเป็นการกระทำที่มีอยู่ใน 4 ลักษณะ คือ

1. แสวงหาผลประโยชน์จากชื่อเสียงของบุคคลอื่น
2. ล่วงล้ำโดยไม่สมควรต่อความเป็นอยู่อันสันโดษของบุคคลอื่น
3. เปิดเผยแพร่เรื่องของผู้อื่นอันก่อให้เกิดความเข้าใจผิดโดยปราศจากเหตุผล

ต่อสาธารณชน

4. เปิดเผยแพร่เรื่องราวชีวิตส่วนตัวของผู้อื่นโดยไม่มีเหตุผลสมควร

การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลจึงเป็นสิ่งที่หนังสือพิมพ์จะต้องระมัดระวัง ขณะเดียวกัน หนังสือพิมพ์ก็ควรได้รับการคุ้มครองเสรีภาพในการตีพิมพ์เรื่องของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชน โดยพิจารณาถึงคุณค่าของข่าวสารในหลักการต่าง ๆ ดังนี้

1. เป็นเรื่องที่ประชาชนสนใจ
2. คนที่ตกเป็นข่าวเป็นคนของประชาชน
3. ประชาชนควรรับทราบในเรื่องนั้น

สำหรับประเทศไทยนั้น การละเมิดสิทธิส่วนตัวนั้นเป็นการละเมิดต่อชื่อเสียงเกียรติยศของบุคคลในกฎหมายโดยกฎหมายลักษณะอาญาในเรื่องหมิ่นประมาท มีบทลงโทษไว้ รวมทั้งกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย "การละเมิด" แต่ยังไม่มีการคุ้มครองความเป็นสันโดษ ไม่ต้องการให้ใครเข้ามาก้าวร้าวต่อชีวิตส่วนตัว

ข้อพิจารณาในการจำกัดเสรีภาพ

หลักที่ว่าด้วยความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นข้อพิจารณาเบื้องต้นในการบัญญัติกฎหมายจำกัดเสรีภาพของบุคคล ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าการใช้เสรีภาพของบุคคลจะต้องไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

"ความสงบเรียบร้อยของประชาชน" (Public Order) ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้ให้คำนิยามในหนังสือคำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม และหนี้ เล่ม 1 ไว้ว่า "เรื่องใดที่มีได้เกี่ยวด้วยส่วนได้เสียของเอกชนผู้เป็นคู่กรณีโดยเฉพาะ แต่อาจกระทบกระทั่งไปถึงส่วนได้ส่วนเสียของประชาชนคนอื่นเรื่องนั้น พอจะจัดได้ว่าเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน"

ปัญหาที่พบบ่อย ๆ ก็คือ เรื่องการตีความของผู้ใช้อำนาจตามคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 เกี่ยวกับปัญหาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งอำนาจในการตีความกว้างขวางมาก ดังนั้นในการศึกษาส่วนนี้จึงเกี่ยวข้องกับ การวิเคราะห์ประเด็นปัญหาการใช้อำนาจตามตัวบทกฎหมายในการจำกัดเสรีภาพเพราะเหตุแห่งความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนอยู่ด้วย

หลักความมั่นคงของชาติ บางคนคิดว่าการจำกัดเสรีภาพเพื่อความมั่นคงของชาติ เป็นภาวะการณ์ที่จำเป็นอย่างยิ่งอีกประการหนึ่ง เกี่ยวกับความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศ การใช้เสรีภาพของบุคคลไม่อาจให้เป็นทีกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงแห่งชาติได้ ความมั่นคงของชาติเป็นหลักการที่มีวิวัฒนาการมาเป็นเวลานานแล้ว อย่างเช่น นิโคโล เมเคียเวลลี (ค.ศ. 1469-1527) เคยกล่าวไว้ว่า "เพราะเมื่อความมั่นคงของประเทศชาติเองขึ้นอยู่กับความมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยวแล้วก็ไม่มีข้อคำนึงใด ๆ เกี่ยวกับว่าจะยุติธรรมหรือไม่ยุติธรรม..."

ความมั่นคงแห่งชาติ โดยทั่วไปหมายถึง การที่ประเทศชาติสามารถดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุขพอสมควร ปลอดภัยจากการคุกคามหรือการรุกรานของศัตรู สามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าในระดับที่เหมาะสมกับขีดความสามารถทางการงบประมาณของตน ประชาชนมีความกินดีอยู่ดี มีรายได้พอควรแก่อัตตภาพ ประเทศชาติมีเกียรติ และศักดิ์ศรี ได้รับการยอมรับนับถือจากนานาประเทศ

ในประเทศไทย หลักใหญ่ที่เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศชาติจะกระจัดกระจายอยู่ในกฎหมายฉบับต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ และกฎหมายของฝ่ายบริหารอื่น ๆ ได้แก่ ประกาศของคณะปฏิวัติ คำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 ซึ่งในการวิเคราะห์ครั้งนี้จะมองว่าผู้ใช้อำนาจตาม ปร.42 ได้ใช้หลักเพื่อความมั่นคงของชาติที่ค่อนข้างจะกว้างดังคำนิยามข้างต้น เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน จะถือว่าการใช้อำนาจดังกล่าวเป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคล

ความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์

ความรับผิดชอบขั้นพื้นฐานที่หนังสือพิมพ์ควรจะต้องมี คือ ความรับผิดชอบต่อผู้อ่าน รัฐบาล ความเป็นอยู่ของประเทศ และสันติสุขของโลก หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ หนังสือพิมพ์ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม ในอันที่จะให้การศึกษาและความรอบรู้ต่าง ๆ แก่สาธารณชน เพื่อให้ใช้เป็นหลักวินิจฉัยเหตุผลในการปกครองตนเอง รวมทั้งคอยบอกเล่าให้รัฐบาลได้ทราบถึงผลการปฏิบัติงาน ว่าเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลที่ได้รับปากไว้กับประชาชนหรือไม่ และสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนในชาติและระหว่างชนแต่ละชาติ

ปัจจัยที่ทำให้หนังสือพิมพ์ขาดความรับผิดชอบ

ในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมนี้ Peter M.Sandman, David M.Rubin and Davin B. Sachsman กล่าวว่าปัจจัยสำคัญ ๆ หลายประการที่มีบทบาททำให้หนังสือพิมพ์ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งปัจจัยบางประการก็เป็นสิ่งที่หนังสือพิมพ์ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ หากแต่ต้องจำทนยอมรับผลกระทบ อันเนื่องมาจากความเคลื่อนไหวของปัจจัยนั้น ๆ ปัจจัยที่บุคคลทั้งสามเห็นว่ามีผลกระทบเป็นอันตรายทำให้หนังสือพิมพ์ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม เรียงลำดับจากที่มีผลกระทบมากไปหาน้อยดังนี้ คือ 23

1. การที่หนังสือพิมพ์ถูกระบบการค้าผูกขาด ควบคุมมากเกินไป (Too Much Monopoly Control)
2. การที่หนังสือพิมพ์ได้รับการควบคุมจากสาธารณะน้อยเกินไป (Too Little Public Control)
3. การที่หนังสือพิมพ์ถูกแหล่งข่าวควบคุมมากเกินไป (Too Much Source Control)
4. การที่รัฐบาลใช้อำนาจควบคุมหนังสือพิมพ์ในทางที่ไม่ถูกต้อง (Misapplied Government Control)
5. การที่หนังสือพิมพ์มีการควบคุมตนเองน้อยเกินไป (Too Little Self Control)
6. การที่หนังสือพิมพ์ถูกเจ้าของหนังสือพิมพ์ หรือนโยบายภายในของหนังสือพิมพ์ ควบคุมมากเกินไป และควบคุมในทางที่ไม่ถูกต้อง (Too Much Publisher Control)
7. การที่หนังสือพิมพ์ถูกผู้ซื้อเนื้อที่โฆษณาควบคุมมากเกินไป (Too Much Advertiser Control)

23 Peter M.Sandman, David M. Rubin and David B. Sachsman. Media, an Introductory Analysis of American Mass Communication, 2ND ED,(New Jersey : Prentice-Hall, Inc.,1976) p.75.

ถ้ามองหนังสือพิมพ์ไทยในปัจจุบัน ปัจจัยที่ทำให้หนังสือพิมพ์ขาดความรับผิดชอบ นอกจากปัญหาการใช้อำนาจควบคุมที่ไม่ถูกต้องของรัฐบาลแล้ว ยังมีปัญหาเรื่องการถูกเจ้าของหนังสือพิมพ์ หรือนโยบายภายในของหนังสือพิมพ์ควบคุมมากเกินไป รวมทั้งหนังสือพิมพ์มีการควบคุมตนเองน้อยเกินไปด้วย ทำให้บางครั้งการใช้เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นและประเทศชาติ ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นเรื่องภายในวงการหนังสือพิมพ์เอง ดังเช่นที่ หนังสือพิมพ์สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ปีที่ 25, ฉบับที่ 24, ประจำวันที่ 10 ธันวาคม 2521 ได้ลงบทความเกี่ยวกับความไม่ร่วมมือกันของนักหนังสือพิมพ์ในการเรียกร้องให้มีเสรีภาพในการออกหนังสือพิมพ์ ความว่า

"หนังสือพิมพ์จะเริ่มเอะอะขึ้นมาบ้าง ก็ตอนที่หนังสือพิมพ์คิดว่าจะกระทบกระเทือนต่อเฉพาะหนังสือพิมพ์ที่ตนทำอยู่เท่านั้นเอง เช่นที่มีข่าวว่าจะไม่ให้หนังสือพิมพ์รายวันที่ออกหลายกรอบในวันเดียวออกหลายกรอบอีกต่อไป ให้ ออกได้เพียงกรอบเดียว ก็จะมีเสียงคัดค้านกันอย่างระเบ็งแข็งแรงแ้ ทั้งที่เสรีภาพของหนังสือพิมพ์เป็นปัญหาเฉพาะหน้าที่สำคัญกว่าเป็นไหน ๆ ถ้าหนังสือพิมพ์มีเสรีภาพแล้วจะออกสิบกรอบยี่สิบกรอบต่อวันก็ย่อมได้ แต่วงการหนังสือพิมพ์ส่วนหนึ่งกลับให้ความสำคัญของการที่จะตีพิมพ์ให้ได้วันละหลาย ๆ กรอบมากกว่าที่จะพูดถึงเสรีภาพในการออกหนังสือพิมพ์"

จากข้อความดังกล่าวทำให้มองเห็นว่า เสรีภาพของหนังสือพิมพ์นอกจากจะถูกจำกัดโดยรัฐบาลแล้ว ยังถูกจำกัดโดยนักหนังสือพิมพ์ด้วยกันเองอีก เนื่องจากหนังสือพิมพ์บางกลุ่มบางพวกให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตเฉพาะหนังสือพิมพ์ของตนเท่านั้น วงการหนังสือพิมพ์โดยรวมจะเป็นอย่างไรไม่สนใจ ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้การเรียกร้องเสรีภาพในการออกหนังสือพิมพ์เป็นไปอย่างกระท่อนกระแท่น ที่กล่าวเช่นนี้เพราะ หนังสือพิมพ์ที่มีอยู่ในขณะนั้นเกรงว่า ถ้าปล่อยให้เสรีภาพในการออกหนังสือพิมพ์ได้อย่างเต็มที่แล้วจะกระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ที่ตนได้รับอยู่ เช่น ถ้ามีหนังสือพิมพ์เกิดใหม่มากขึ้นก็ย่อมจะเกิดการแข่งขันแย่งจำนวนผู้อ่าน ขึ้นโฆษณา แม้แต่อิทธิพลที่ตนควรจะมีไปซึ่งการคิดในลักษณะนี้ถือว่าเป็นการปิดกั้นเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ และเสรีภาพในการรับรู้ของประชาชนอีกทางหนึ่งด้วย

ถึงกระนั้นก็ตาม แนวความคิดที่จะให้มีการยกเลิกกฎหมายการพิมพ์ก็ยังคงมีต่อไป โดยเฉพาะคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 ซึ่งเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้หนังสือพิมพ์ขาดความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ แม้ว่าในการเรียกร้องแต่ละครั้งจะพบกับอุปสรรคมากมายก็ตาม จากแนวความคิดของ"รัฐโซ" ที่ว่าด้วยเรื่องการบัญญัติกฎหมาย หากผู้บัญญัติกฎหมายนั้นไม่ใช่ผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย ความรู้สึกถูกกดขี่จากกฎหมายจะยิ่งเพิ่มมากขึ้น รัฐโซ กล่าว่วาวิธีการแก้ปัญหาคือที่ดีที่สุด ก็คือ ผู้ปฏิบัติตามกฎหมายต้องมีส่วนร่วมในการออกกฎหมายนั้น ๆ ด้วย

จึงไม่น่าสงสัยเลยว่าทำไมนักหนังสือพิมพ์มองว่า คำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 กดขี่เสรีภาพของหนังสือพิมพ์อย่างมาก เหตุผลประการแรกก็คือกฎหมายฉบับนี้ออกโดยคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน โดยการนำของ พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ซึ่งเป็นผู้บัญญัติกฎหมายไม่ใช่ผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย แต่มีอำนาจที่จะใช้กฎหมายฉบับนี้กับหนังสือพิมพ์ได้อย่างเต็มที่ ประการที่สอง นักหนังสือพิมพ์ในฐานะผู้ปฏิบัติตามกฎหมายไม่ได้มีส่วนร่วมในการบัญญัติกฎหมายฉบับนี้เลย

เมื่อสถานการณ์บ้านเมืองเริ่มคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ความรู้สึกถูกกดขี่จะยิ่งเพิ่มมากขึ้นด้วย จึงเป็นที่น่าสังเกตว่าการเรียกร้องมีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งมีการยกเลิกไป นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ยังได้พยายามที่จะเสนอรูปแบบการควบคุมตนเอง ในรูปของสภาการหนังสือพิมพ์ขึ้นมาแทน แต่อย่างไรก็ตามหลักการดังกล่าวก็ยังอยู่ในขั้นของการพิจารณา เพื่อให้มีรูปแบบที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุด โดยไม่ไปลดรอนสิทธิเสรีภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ และสิทธิเสรีภาพในการรับรู้ของประชาชนด้วย

หลักการควบคุมตนเองของหนังสือพิมพ์ คือ การจัดให้มีองค์การกลางขึ้น ทำหน้าที่วางแนวปฏิบัติสอดคล้องดูแลให้การปฏิบัติของหนังสือพิมพ์ให้อยู่ภายในกรอบที่วางไว้ และใช้มาตรการทางศีลธรรมที่มีน้ำหนักพอต่อผู้ละเมิดแนวที่กำหนด หลักการนี้เหมาะสมกับระบบเสรีนิยม ดังคำกล่าวที่ว่า

"สำหรับประเทศประชาธิปไตย ซึ่งหนังสือพิมพ์มีเสรีภาพโดยเต็มที่
แล้วก็ยังมีการควบคุมกันเองของหนังสือพิมพ์ เพื่อรักษาชื่อเสียงและมาตรฐานอันดี
ของหนังสือพิมพ์ไว้ ตลอดจนรักษาหลักความรับผิดชอบไว้ด้วย ส่วนประเทศ ซึ่ง
ยังไม่มีเสรีภาพบริบูรณ์ในการหนังสือพิมพ์ ก็ยังคงพยายามจัดการควบคุมกันเอง
เพื่อให้รัฐบาลเห็นว่ามิระเบียบวินัย จะได้คลายการควบคุมทางกฎหมายลง" 24

ดังนั้น เพื่อสิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ การควบคุมการปฏิบัติงานของ
หนังสือพิมพ์ควรเป็นเรื่องของนักหนังสือพิมพ์ด้วยกันเอง ในรูปของสภาการหนังสือพิมพ์ หรือ
ไม่เช่นนั้นก็ควรเป็นเรื่องของศาลสถิตยุติธรรมมากกว่า เพราะการควบคุมโดยที่รัฐบาลมี
อำนาจตามกฎหมายอาจจะใช้กฎหมายดังกล่าวเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน ซึ่งถือว่าเป็นการ
ลิดรอนสิทธิเสรีภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ และลิดรอนสิทธิเสรีภาพใน
การรับรู้ของประชาชนด้วย

ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาว่า หนังสือพิมพ์ถูกควบคุมโดย
รัฐบาลในทางที่ไม่ถูกต้องหรือไม่ โดยจะศึกษาจากตัวบทกฎหมายซึ่งได้รับการกล่าวขานกัน
อย่างมากในการควบคุมหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน
ฉบับที่ 42 ในประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย สิทธิประการหนึ่งของประชาชนผู้
ได้ปกครองจะต้องได้รับโดยตรง รัฐบาลไม่ควรใช้อำนาจกีดกันนั้นก็คือ สิทธิในการรับรู้
ประชาชนมีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะได้รับรู้ว่าผู้ปกครองประเทศ และเจ้าหน้าที่ของรัฐได้
ปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วนตามที่ได้ให้คำมั่นสัญญาแก่ประชาชนแล้วเพียงใด

ด้วยเหตุนี้หนังสือพิมพ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลมักจะเกิดความไม่ลงรอยกันเสมอ
เมื่อการปฏิบัติหน้าที่ของทั้งสองฝ่ายเดินสวนทางกันกล่าวคือ ในขณะที่หนังสือพิมพ์พยายาม
ขุดคุ้ยข้อเท็จจริงออกมาเสนอต่อประชาชน รัฐบาลในบางครั้งก็พยายามทุกวิถีทางที่จะเก็บ
งำข้อเท็จจริงบางอย่างที่ประชาชนควรรับรู้เอาไว้เป็นความลับ พร้อม ๆ กันนั้นรัฐบาลก็
เพียรพยายามที่จะแผ่อำนาจหรืออิทธิพลเข้าครอบงำหนังสือพิมพ์ เพื่อให้หนังสือพิมพ์
ดำเนินการต่าง ๆ เป็นประโยชน์แก่รัฐบาลด้วย

24 กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์. วิธีให้หนังสือพิมพ์ควบคุมกันเอง. 2506,
หน้า 32.

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้กล่าวถึงสาเหตุที่รัฐบาลของแต่ละประเทศพยายามจะแผ่อำนาจ หรืออิทธิพลเข้ามาครอบงำหนังสือพิมพ์ว่า ²⁵

"เป็นข่าวดีข่าวร้าย รวมทั้งข่าวการบริหารงานที่ผิดพลาดในบางครั้งของรัฐบาล ซึ่งรัฐบาลมักจะวิตกไม่อยากจะให้หนังสือพิมพ์เสนอสิ่งใด สิ่งหนึ่งที่เป็นผลเสียต่อ รัฐบาล จึงใช้วิธีปิดปากหนังสือพิมพ์เสีย ส่วนสาเหตุประการหลังนั้นก็คือ เพราะหนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึง มติมหาชนในกรณีต่าง ๆ ได้ ทั้งยังสามารถกำหนดมติมหาชน ทำให้ประชาชนเชื่อถือคล้อยตามได้"

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างหนังสือพิมพ์กับรัฐบาล อันเกิดจากการใช้เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในอันที่จะสนองสิทธิในการรับรู้แก่สาธารณชนนั้น ถ้าหากเป็นประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งหนังสือพิมพ์จะมีความแข็งแรงแรงทางเศรษฐกิจพอที่จะเป็นอิสระจากการควบคุมจากรัฐบาลบ้าง ส่วนใหญ่จะได้รับการขจัดความขัดแย้งนั้นโดยใช้กฎหมาย ซึ่งรัฐบาลประกาศใช้เป็นตัวควบคุมหนังสือพิมพ์

²⁵ คึกฤทธิ์ ปราโมช. "หนังสือพิมพ์กับรัฐบาล". ใน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2 . (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์, 2523), หน้า 87-99).